

KUMPPANI-LEHTI

Malawissa kansanedustaja on myös pankki ja sosiaalitoimi

Outi Määttänen 4.2.2008 | 12:30

Malawilaisen kansanedustajan Lingson Belekanyaman päivä alkaa aikaisin. Jo aamuseitsemältä hänen kotinsa eteisessä on toiveikas jono.

Kansanedustajalta tullaan pyytämään apua moniin pulmiin. Heltäisikö rahaa lasten koulumaksuihin? Milloin saadaan uusi silta sateen mukana huuhtoutuneen tilalle? Voisiko kansanedustaja kenties lainata autonsa, jotta kuolleen sukulaisen ruumis saadaan kotikylään hautajaisia varten?

Malawilaiseen kulttuuriin kuuluu, ettei sanota suoraan ei. Kansanedustajan täytyy pujotella tässä kulttuurin ja äänestäjien odotusten välimaastossa.

Ensimmäistä kauttaan kansanedustajana istuva Lingson Belekanyama edustaa oppositiopuolue Malawi Congress Party (MCP). Hän asuu syvällä maan pääkaupungin Lilongwen vanhassa osassa, kuoppaisen hiekkatien päässä, vaatimattomassa mutta tilavassa omakotitalossa.

Belekanyama ottaa vieraan vastaan olohuoneessa, joka on täynnä mukavia, runsaasta kulutuksesta pehmenneitä nojatuoleja ja sohvia. Huone on selvästi pyhitetty kokouksille ja tapaamisille. Perheen yksityiset tilat ovat talon toisessa päässä, muusta erotettuna.

Belekanyaman viisilapsisen katraan vanhin, 22-vuotias Francis, liittyy seuraan. Hän on jo politiikassa mukana, samoin kuin myös Belekanyaman vaimo, joka tukee aktiivisesti miehensä uraa.

"Meidän kodissamme käy koko ajan ihmisiä minua tapaamassa. Vierailen myös vaalipiirissäni jatkuvasti. Siellä koululaisetkin tietävät, kuka heidän kansanedustajansa on", hyväntuulisen ja energisen oloinen Belekanyama vakuuttaa.

Poliitikon pysyttävä kärryillä tapahtumista

Belekanyaman edustama vaalipiiri sijaitsee Dzalanyamassa, maaseudulla noin 70 kilometrin päässä pääkaupungista. Kansanedustajan työ vaatii kuitenkin asumista Lilongwessa, sillä Belekanyama on myös budjetti- ja talousasioiden sekä lakiasiainvaliokuntien jäsen.

Belekanyama myöntää, että monilla kansanedustajilla on vaikeuksia tavata äänestäjiään säännöllisesti. Erityisen hankalaa on niillä edustajilla, jotka ovat myös ministereitä ja joiden vaalipiirit ovat kaukana pääkaupungista.

Vaikka välimatka ei olisi kilometreinä kovinkaan pitkä, teiden kunto erityisesti sadekaudella saattaa olla niin huono, ettei kyliin ja taajamiin pääse helposti edes nelivetoautolla. Belekanyama itse yrittää kuitenkin tehdä parhaansa pysyäkseen selvillä siitä, mitä vaalipiirissä on menossa.

"Yritän mahdollisimman usein käydä tervehtimässä esimerkiksi kyläpäälliköitä. Yritän saada selville, mitkä asiat ovat heille juuri nyt tärkeitä. Onko alueella tarpeeksi porakaivoja? Onko paikallisissa sairaaloissa tai klinikoilla lääkkeitä?" hän heittää esimerkkejä.

Belekanyaman vaalipiirissä asuu noin 120 000 äänioikeutettua. Edellisissä, vuoden 2004 vaaleissa heistä vain 31 000 rekisteröityi äänestäjiksi.

Belekanyama oli omassa vaalipiirissään ylivoimainen. Hänet valittiin kansanedustajaksi 15 000 äänellä, kun toiseksi tullut ehdokas sai kokoon vain 1 700 ääntä. Aluetta vuosikausia edustanut entinen kansanedustaja tyrkättiin tylysti syrjään: häntä äänesti vain 240 ihmistä.

"Minua pyydettiin ehdokkaaksi ja suostuin, koska sain niin paljon tukea vaalipiiristä ja puolueelta. Tämä on vahvaa MCP-aluetta ja olisi ollut väärin kieltäytyä ehdokkuudesta", Belekanyama sanoo.

Kansanedustajaa huolestuttaa se, kuinka pieni osa äänioikeutetuista rekisteröityy äänestäjiksi. Yhä kasvavaa joukkoa malawilaisia ei politiikka ja äänestäminen kiinnosta. Belekanyama vyöryttää osan vastuusta kansalaisjärjestöille, jotka osallistuvat ennen vaaleja aktiivisesti äänestäjien herättämiseen ja kouluttamiseen.

"Tällaisen äänestäjien valistamistyön pitäisi olla jatkuvaa, eikä sen pitäisi tapahtua ainoastaan juuri ennen vaaleja. Yleensä vaalien jälkeen kansalaisjärjestöt vain keskittyvät reagoimaan huomiota herättäviin ja kohua synnyttäviin poliittisiin tapahtumiin ja kommentoivat niitä sen sijaan, että he jatkaisivat potentiaalisten äänestäjien valistamista", Belekanyama sivaltelee.

Koulut ja sillat mittaavat kehitystä

Kansanedustajien peruspalkka on Malawissa noin 400 euroa kuukaudessa. Erilaiset kulukorvaukset nostavat kuukausiansion noin 1 400 euroon. Tähän sisältyy vaalipiirin kehittämiseen tarkoitettu määräraha, jonka käytöstä kansanedustaja saa päättää itse.

Äänestäjien odotukset ylittävät usein yksittäisen kansanedustajan resurssit. Äänestäjät eivät ole selvillä siitä, mitkä ovat kansanedustajan realistiset mahdollisuudet vaikuttaa edustamansa alueen asioihin tai mitkä ovat kansanedustajan todelliset tehtävät.

Belekanyaman mukaan kuilu odotusten ja todellisuuden välillä on syvä, mutta hän korostaa, että Malawin lisäksi myös muissa eteläisen Afrikan maissa kärsitään samasta ongelmasta. Lainsäädännön edistäminen ja valiokuntatyö ovat kaukana äänestäjien omasta maailmasta.

Malawilaisten kansanedustajien odotetaan tuovan omalle alueelleen näkyvää kehitystä. Menestys lasketaan rakennettujen koulujen, klinikoiden ja kunnostettujen teiden määrällä. Belekanyama kertoo tähän mennessä saaneensa aikaan yhden koulurakennuksen ja yhden sillan. Hänen vaalipiirinsä on köyhää aluetta, jonka infrastruktuurin parantamisessa riittää työtä vielä vuosiksi.

Vaikka kansanedustaja voikin viedä asioita tehokkaasti eteenpäin kuntatasolla ja vaikuttaa alueen yleiseen kehityssuunnitelmaan, tulokset näkyvät äänestäjien mielestä usein liian hitaasti. Syynä hitauteen on yleensä rahan puute.

Kansanedustajan on pystyttävä näyttämään, että hän saa alueelleen rahaa joko valtakunnallisesta budjetista, erilaisten kansalaisjärjestöjen kautta tai suoraan ulkomaalaisilta avunantajilta. Kilpailu kehitysyhteistyörahoista on kovaa.

Kansanedustajan näyttävä myös hautajaisissa

Äänestäjät pitävät itsestään selvänä, että kansanedustaja ratkoo heidän henkilökohtaisia ongelmiaan ja että hän osallistuu äänestäjensä elämään läheisesti. Eteläisessä Afrikassa asenteisiin vaikuttaa voimakkaasti ihmisten usko siihen, että asioita voidaan edistää tekemällä toisille hyviä palveluksia, mikä synnyttää eräänlaisen asiakassuhteen kansanedustajan ja äänestäjän välille.

Rahaa pyydetään yleensä ruokaan, koulumaksuihin sekä sairaala- ja hautajaiskuluihin. Kansanedustaja on yhtäaikaan pankki ja sosiaalityöntekijä.

Erityisesti hautajaiset ovat tärkeä sosiaalinen tilaisuus, jossa kansanedustajan täytyy näkyä tavalla tai toisella. Hautajaiset muuttuvat myös helposti poliittisiksi tilaisuuksiksi. Kansanedustajan osallistuminen suruun ei aina ole kuitattu pelkällä rahalla. Vainajan sukulaiset saattavat soittaa kansanedustajalle mihin vuorokauden aikaan tahansa pyytääkseen lainaksi autoa, jotta ruumis saadaan kuljetettua sairaalan ruumishuoneelta kotikylään haudattavaksi.

"Ihmiset odottavat, että kansanedustaja ostaa vähintään arkun vainajalle. Mutta jos vainaja on ollut tärkeä henkilö alueella, kansanedustajan edellytetään myös johtavan hautajaisdelegaatiota", Belekanyama selittää.

Näitä velvollisuuksia kansanedustajan on vaikea ohittaa ilman pätevää syytä. Näkyvyys omalla paikkakunnalla painaa loppujen lopuksi lainsäädäntötyötä enemmän ja saattaa hyvinkin ratkaista sen, valitaanko edustaja uudelleen vai ei.

Belekanyama aikoo asettua ehdokkaaksi myös seuraavissa, vuoden 2009 vaaleissa.

"Tunnen nämä ihmiset, kyllä he äänestävät minua", hän sanoo optimistisesti.

Malawilaiset tyytymättömiä kansanedustajiinsa

Malawilaiset äänestäjät ovat syvästi tyytymättömiä kansanedustajiinsa. Äänestäjien pettymyksen pelätään näkyvän ennätyskellisen alhaisina äänestyslukuina ensi vuonna pidettävissä presidentin- ja parlamenttivaaleissa.

Malawissa siirryttiin demokratiaan ja monipuoluejärjestelmään vuonna 1994. Sitä ennen maata hallitsi 30 vuotta itseval-tiaan ottein Hastings Kamuzu Banda, jonka puolue Malawi Congress Party (MCP) oli ainoa sallittu puolue.

Monet malawilaiset tottuivat yksipuoluejärjestelmän aikana seuraamaan politiikkaa passiivisesti sivusta. Poliitikasta puhuminen oli vaarallista, sillä hallitusta arvostelevista mielipiteistä joutui helposti vankilaan.

Vuoden 1994 jälkeen poliittinen ilmapiiri vapautui. Uusia puolueita syntyi ja tiedotusvälineet alkoivat rohkeasti raportoida poliittisista tapahtumista. Nykyään Malawin pääpuolueet ovat presidentti Bingu wa Mutharikan

perustama Democratic Progressive Party (DPP) sekä oppositiossa olevat MCP ja UDF (United Democratic Front).

Malawilaisten innostus ja riemu demokratian voitosta on alkanut kuitenkin hiljalleen hiipua.

Katolinen Commission for Justice and Peace -kansalaisjärjestö (CJP) päätti pari vuotta sitten selvittää, mitä mieltä äänestäjät ovat kansanedustajien toiminnasta. Tutkimuksen tulokset olivat masentavia: 96 prosenttia äänestäjistä oli tyytymättömiä oman vaalipiirinsä kansanedustajaan. 87 prosenttia kansanedustajista ei ollut käynyt vaalipiirissään sitten vaalivoiton, eivätkä he ole kysyneet äänestäjiensä mielipidettä tärkeistä poliittisista kysymyksistä.

Kaksi kolmesta kansanedustajista asuu muualla kuin vaalipiirissään. Kansanedustajat tunsivat olevansa asemastaan enemmän velkaa puolueelleen kuin äänestäjille.

"Kansanedustajien ja äänestäjien näkemysten välillä on hyvin suuri kuilu. Äänestäjien mielessä kansanedustajan tehtävänä on auttaa henkilökohtaisissa ongelmissa, kun taas kansanedustajat itse eivät suinkaan näe tätä kaikkein tärkeimpänä tehtävänä", selittää CJP:n toiminnanjohtaja Chris Chisoni.

Kyläkokouksissa kitkerää palautetta

Sittemmin CJP on kutsunut kansanedustajia seminaareihin keskustelemaan tilanteesta. Monet edustajista reagoivat aloitteeseen aluksi vihamielisesti, sillä he kokivat olevansa ansaitsemattoman hyökkäyksen kohteena.

Samanaikaisesti CJP piti kyläkokouksia ja tilaisuuksia, joihin äänestäjät kutsuivat kansanedustajansa keskustelemaan

alueensa asioista ennen parlamentin istuntokauden alkua. Vain pieni osa kansanedustajista suostui osallistumaan kyläkokouksiin.

"Heitä pelotti kohdata äänestäjiä, jotka kokivat, ettei vaalikampanjan aikana annettuja lupauksia oltu pidetty. Ne kansanedustajat, jotka uskalsivat mennä keskustelemaan asioista, joutuivat vastaamaan hyvin kiperiin kysymyksiin, mutta he myös voittivat ihmisten kunnioituksen", Chisoni kertoo.

"Sellaisissa vaalipiireissä, joissa kansanedustaja ei kutsusta huolimatta ilmaantunut paikalle, reaktio on ollut hyvin katkera", hän huomauttaa.

Joskus kansanedustajaa on saatettu vaatia eroamaan kesken vaalikauden, jotta hänen tilalleen voitaisiin valita uusi. Malawissa ei kuitenkaan ole pidetty täytevaaleja, joten uuden edustajan saaminen on käytännössä vaikeaa.

CJP on myös rekrytoinut vaalipiireissä ihmisiä seuraamaan oman kansanedustajan toimia ja pitämään kirjaa siitä, miten usein edustaja käy vaalipiirissä, näkyykö edustaja valtakunnallisissa uutisissa ja onko edustaja aktiivisesti ajanut kehitystä alueelle.

Parlamentin arvostus alhainen

Malawin parlamentti on ollut pitkällä tauolla. Presidentti Bingu wa Mutharika keskeytti parlamentin istuntokauden viime syyskuussa. Syynä oli poliittinen kiista siitä, voiko kesken vaalikauden toiseen puolueeseen loikannut kansanedustaja pitää paikkansa vai pitääkö hänen tilalleen valita uusi edustaja.

Perustuslain mukaan presidentti ei voi hajottaa parlamenttia kesken kauden, mutta hänellä on oikeus määrätä, milloin parlamentti kokoontuu. Parlamentin eri valiokunnat ovat kuitenkin jatkaneet työtään.

Chris Chisonin mielestä Malawissa ei arvosteta parlamenttia poliittisena instituutiona tarpeeksi: se on vain pienen eliitin hyödyntämä puoluepoliittisen toiminnan väline. Kadunmiehelle parlamentin hyöty on jäänyt hämäräksi.

Malawissa valmistaudutaan jo nyt vuoden 2009 vaaleihin. Kansanedustajien into vierailta vaalipiireissään on lisääntynyt. Vaalien järjestelyt ovat kuitenkin levällään eikä vaaleista vastaavan komission jäseniä ole nimetty. Esimerkiksi rekisteröityjen äänestäjien listan saattaminen ajan tasalle tulee viemään paljon aikaa: listalta pitäisi siivota kuolleet ja muualle muuttaneet sekä lisätä uusien, äänioikeusiensa saavuttaneiden ihmisten nimet.

Uusia, nuoria poliitikkoja on Chisonin mukaan tulossa mukaan peliin.

"Me olemme jo nyt yhteistyössä uusien ehdokkaiden kanssa, jotka haluavat asettua ehdokkaiksi seuraavissa vaaleissa. Me yritämme saada heidät alusta asti keskustelemaan äänestäjien kanssa ja ymmärtämään oman vaalipiirinsä arvon", hän sanoo.

Poliittiset analyytikot pelkäävät kuitenkin, että pettymys demokratiaan pitää äänioikeutetut poissa vaaliurnilta. Malawin 11-miljoonaisesta kansasta vain noin kahden miljoonan kansalaisen ennustetaan käyttävän äänioikeuttaan 2009 vaaleissa. Malawin nuorta demokratiaa uhkaa pahanlainen apatia.

Julkaistu Kumppani-lehdessä 2/2008